

27.12.2024 32. helluntain jälkeisen viikon perjantai

Päivän epistola

”Pietari, Jeesuksen Kristuksen apostoli, tervehtii valittuja, jotka asuvat hajallaan, muukalaisina Pontoksessa, Galatiassa, Kappadokiassa, Bityniassa ja Aasian maakunnassa ja jotka Isä Jumala suunnitelmansa mukaisesti on Hengellään pyhittänyt elämään Jeesukselle Kristukselle kuuliaisina ja hänen verellään puhtaaksi vihmottuina. Tulkoon armo ja rauha yhä runsaampana teidän osaksenne. Tätä pelastusta ovat profeetat etsineet ja tutkineet. He ovat ennustaneet ja puhuneet teidän osaksenne tulevasta armosta ja tutkineet, mihin ja millaiseen aikaan heissä vaikuttava Kristuksen henki viittasi todistaessaan Kristuksen kärsimyksistä ja niitä seuraavasta kirkkaudesta. Heille ilmaistiin, etteivät he palvelleet itseään vaan teitä puhuessaan siitä, minkä teille nyt ovat julistaneet ne, jotka taivaasta lähetetyssä Pyhässä Hengessä ovat tuoneet teille evankeliumin. Tähän pelastukseen haluavat enkelitkin edes luomaan silmäyksen. Sanotaanhan Raamatussa: - Katso, minä lasken Siioniin kulmakiven, valitun kiven, jonka arvo on suuri. Joka häneen uskoo, ei joudu häpeään. Te, jotka uskotte, saatte siis osaksenne tämän arvon ja kunnian, mutta niille, jotka eivät usko, ”kivistä, jonka rakentajat hylkäsivät, on tullut kulmakivi, kompastuskivi ja kallio johon langetaan”. Koska he eivät tottele sanaa, he kompastuvat, ja se heidän osakseen on määrättykin. Mutta te olette valittu suku, kuninkaallinen papisto, pyhä heimo, Jumalan oma kansa, määrätty julistamaan hänen suuria tekojaan, joka teidät on pimeydestä kutsunut ihmeelliseen valoonsa. Ennen te ette olleet kansa, mutta nyt te olette Jumalan kansa. Ennen te olitte armoa vailla, mutta nyt on Jumala teidät armahtanut.”
(1. Piet. 1: 1 – 2, 10 – 12; 2: 6 – 10)

Pietarin kirjeen alku on tyypillinen juutalaisen virallisen kirjeen alku. Nimi Pietari tulee suomen kieleen kreikan kielen (Petros) kautta. Arameankielisenä se tarkoittaa kalliota (vrt. Matt. 16: 17 – 18). Hänen alkuperäinen nimensä on Simon. Hänellä oli keskeinen asema opetuslasten joukossa. Nykyinen suomennos puhuu valituista, vanhemmat suomennokset ”valituille muukalaisille”, joka on lähempänä alkuperäistä merkitystä. Teknisesti se vastaisi ”vierailevaa muukalaista”. Se osoittaa kristityt näiden alueiden alempaan sosiaaliluokkaan kuuluviksi, heillä ei ollut kansalaisoikeuksia. ”Asuvat hajallaan” viittaa juutalaisiin, jotka hellenistisellä ajalla asuivat Pyhän maan ulkopuolella. Nyt termi tarkoittaa kristillisiä yhteisöjä. Tekstissä mainitut paikkakunnat viittaavat nykyisen Turkin alueelle.

Kristittyjen tulo uuden liiton jäseneksi on tapahtunut Isän, Hengen ja Pojan yhteistyöllä. Juutalaiseen armon ja rauhan tervehdykseen on lisätty ”yhä runsaampana”. Tekstimme ohittaa jakeet kolmesta yhdeksänteestä, joissa puhutaan Kristuksesta ja Hänen suorittamastaan pelastustyöstä.

Nyt tekstimme siirtyy jakeeseen kymmenen. Seuraavat kolme jakeetta käsittelevät Pyhää Henkeä. Tekstissä mainituilla profeetoilla tarkoitetaan Vanhan testamentin profeettoja. Kristuksen Henki tarkoittaa Pyhää Henkeä. Kristuksen kärsimys ja kirkastuminen on ensimmäisen Pietarin kirjeen keskeisiä asioita.

Nämä profeetat ymmärsivät, että he palvelivat tulevaa sukupolvea, jolle nyt, kirkon toiminnan alettua, julistetaan ilosanomaa, evankeliumia. Jälleen tekstimme siirtyy eteenpäin.

Kirjoittaja lainaa profeetta Jesajaa (Jes. 28: 16). Kulmakivi tarkoittaa Kristusta. Niille, jotka eivät usko Häneen, tästä kivistä (Kristuksesta) tulee ”kompastuskivi”. Lainausta on Psalmeista (Ps. 118: 22) ja profeetta Jesajalta (Jes. 8: 14). Näitä tottelemattomia odottaa tottelemattomia odottava rangaistus. Todennäköisesti kyse on pakanallisista vainoajista (vrt. 1. Piet. 4: 5, 17 – 18).

Seuraavaksi kuvataan näitä valittuja neljällä Vanhan testamentin määritteellä. Nämä ovat: valittu suku (Jes. 43: 20), kuninkaallinen papisto (tämä olisi parempi ymmärtää kahtena eri määritteenä, erikseen kuninkaallinen huone ja papisto, Ilm. 1: 6; 5: 10), pyhä heimo (2. Moos. 19: 6, 5. Moos: 7: 6 - 9) ja Jumalan oma kansa (yhdistelmä Jes. 43: 21 ja Mal. 3: 17). Tämä merkitsee sitä, että Kirkosta on tullut Jumalan oma kansa, joka on pyhä, valittu ja Jumalan rakastama. Tämä on tullut mahdolliseksi Kristuksen vuodattamalla verellä (1. Piet. 1: 19).

”Määrätty julistamaan hänen suuria tekojaan” pohjautuu profeetta Jesajaan: ”Kansa, jonka olen luonut itseäni varten, on ylistävä minua” (Jes. 43: 21). Nämä suuret teot ovat Kristuksen kuolema ja ylösnousemus. ”Ihmeelliseen valoon” meidät on kutsunut Jumala. Pimeydestä valoon tarkoittaa pakanuudesta kääntymistä ja tulemistä Kirkon jäseneksi.

”Ennen te ette olleet kansa, mutta nyt te olette Jumalan kansa” kertoo Kirkon synnystä ja sen merkityksestä meille. Taustalla voi olla tietyt tekstit profeetta Hoosealta (Hoos. 1: 6, 9, 10; 2: 25).

Päivän evankeliumi

”Jeesus alkoi puhua heille vertauksin: ”Mies istutti viinitarhan, ympäröi sen aidalla, louhi kallioon viinikuurnan ja rakensi vartiotornin. Sitten hän vuokrasi tarhan viininviljelijöille ja muutti itse pois maasta. ”Sovittuun aikaan hän lähetti palvelijansa viinitarhan viljelijöiden luo, jotta saisi heiltä osansa tarhan sadosta. Mutta nämä ottivat miehen kiinni, pieksivät hänet ja lähettivät takaisin tyhjin käsin. Omistaja lähetti heidän luokseen toisen palvelijan, mutta tätäkin he pahoinpitelivät ja häpäisivät. Hän lähetti taas uuden palvelijan, ja tämän he tappoivat. Samoin kävi seuraavienkin: toiset he pieksivät, toiset tappoivat. Nyt oli jäljellä enää yksi, hänen rakas poikansa. Tämän hän lähetti vuokraajien luo viimeiseksi ajatellen: ”Minun omaan poikaani he eivät sentään uskalla koskea.” Mutta nämä sanoivat toisilleen: ”Hän on perillinen. Tapetaan hänet, niin perintö on meidän.” He ottivat hänet kiinni, tappoivat hänet ja heittivät ulos viinitarhasta. ”Mitä viinitarhan omistaja nyt tekee? Hän tulee ja ottaa nuo viljelijät hengiltä ja antaa viinitarhansa toisille. Olette kai lukeneet kirjoituksista tämän kohdan: - Kivi, jonka rakentajat hylkäsivät, on nyt kulmakivi. Herralta se on tullut, ja se on ihmeellinen meidän silmissämme.” Neuvoston jäsenet olisivat halunneet ottaa Jeesuksen kiinni, sillä he ymmärsivät, että Jeesus oli vertauksessaan puhunut heistä. Mutta koska he pelkäsivät kansaa, he antoivat hänen olla ja lähtivät pois.” (Mark. 12: 1 – 12)

Vertaus on esitetty Jerusalemin temppelin alueella ja sitä oli kuulemassa myös ylipappeja, lainopettajia ja vanhimpia, eli Jerusalemin temppelin neuvoston jäseniä (Mark. 11: 27). Sama vertaus on Matteuksella (Matt. 21: 33 – 46) ja Luukkaalla (Luuk. 20: 9 – 19).

Vertaus omalta osaltaan antaa taustatietoa, miksi Jeesukseen suhtauduttiin niin vihamielisesti. Se myös yhdistää Jeesuksen kohtalon aikaisempiin Jumalan sanan tuojiin, profeettoihin. Siinä on tiettyjä vertauskuvia, jotka olivat tuttuja juutalaisille. Viinitarha on Israel, omistaja on Jumala, vuokraviljelijät ovat kansan johtajia, palvelijat ovat profeettoja. Me myös ymmärrämme, että rakas poika tarkoittaa Jeesusta. Tarkoittavatko ”toiset”, joille viinitarha annettiin, pakanoita, ei paljastu tekstistä, vaikka varhainen kirkko sen niin ymmärsi. Aitaa, viinikuurnaa ja vartiotornia ei pidä ymmärtää vertauskuvallisesti.

Viinitarhalla on myös mielenkiintoinen yhtymäkohta piispalliseen liturgiaan ortodoksisessa kirkossa. Viinitarhalla tarkoitetaan Israelin kansan ihmisiä: ”Taivaan voimien Jumala, käänny siis katso taivaasta ja näe meidät! Käy tarkastamaan tätä viiniköynnöstä, saata valmiiksi se, jonka oikea kätesi istutti” (Ps. 80 (79): 15 – 16, Septuagintan mukaan). Tästä lainatulla tekstillä (tekstimuoto on hieman erilainen) piispa siunaa kansaa kynttilöille Pyhä Jumala -veisun aikana. Liturgiaan kokoontunut Jumalan kansa on myös viinitarha.

Tutkijat eivät ole yksimielisiä, onko Jeesus esittänyt vertauksen juuri tässä muodossa, missä se on säilynyt. Kiistoja ovat herättäneet lainaukset Vanhasta testamentista (12: 1, 10 – 11), etukäteistieto Jeesuksen kuolemasta (12: 6), mahdollinen näky Jerusalemin tuhosta ja pakanalähetyksestä (12: 9) ja kertomuksen vertauskuvallisuus. Toisaalta ei ole osattu kuvata alkuperäistä Jeesuksen kertomusta tyydyttävällä tavalla ja kertomuksen selittäminen varhaiskristilliseksi tuotokseksi on liian pohdiskeleva.

Vaikka tässä puhutaan monikossa vertauksista, niin Jeesus esittää yhden vertauksen. Vaikka läsnä olisi ollut kansaa (niin kuin todennäköisesti oli), niin vertaus on osoitettu Jeesuksen vastustajille. ”Istutti viinitarhan” on lainaus Jesajalta (Jes. 5: 1 – 2), ja tämä osoittaa, että kyse on nimenomaan Israelista. Kertomuksen tässä kohdassa mainitut asiat kuuluivat luonnollisena osana viinitarhaan. Aidan tarkoitus on pitää eläimet loitolla, viinikuurna oli tarkoitettu viinin puristamista varten ja vartiotorni oli tarkoitettu vartioimiseen ja vartiomiesten suojaksi. Vuokraviljelijät olivat yleinen käytäntö tuon ajan Palestiinassa ja yleensä Rooman valtakunnassa.

”Sovittuun aikaan” oli todennäköisesti viides vuosi (3. Moos. 19: 23 – 25). Lähetetyt kolme palvelijaa kokivat niin pieksämisen, häpäisyn kuin kuolemankin. Heidät on helppo yhdistää profeettoihin, mutta on ehkä parempi yhdistää heidät laajemmin niihin, jotka toivat Jumalan sanan Israelille. Seuraavat lähetetyt palvelijat viittaa jo Vanhan testamentin tapahtumiin, miten israelilaiset suhtautuivat Jumalan sanan tuojiin.

Nyt mies lähetti poikansa ajatellen, ettei Häneen uskalleta koskea. Tekstissä oleva maininta ”rakas poikansa” yhdistää tämän vertauksen Jeesuksen kastekertomuksessa taivaasta kuuluvaan ääneen: ”Sinä olet minun rakas Poikani, sinuun minä olen mieltynyt” (Mark. 1: 11). Toinen kohta, mihin teksti yhdistyy, on Kristuksen kirkastuminen. Silloin pilvestä kuului ääni: ”Tämä on minun rakas Poikani, kuulkaa häntä!” (Mark. 9: 7) Markuksen evankeliumin lukijat ymmärsivät, kuka vertauksen Poika on!

”Hän on perillinen. Tapetaan hänet, niin perintö on meidän.” Vuokraviljelijöillä ei ollut mitään oikeuteen perustuvaa asiaa, millä he saisivat viinitarhan itselleen. Ajatus lienee, että ainoan pojan kuollessa epäselvän tilanteen takia he voisivat väittää sen olevan heidän.

”Tappoivat hänet ja heittivät ulos viinitarhasta.” Tässä ei ole mainintaa rististä eikä ylösnousemisesta. Viinitarhasta ulos heittäminen voidaan ehkä yhdistää Heprealaiskirjeeseen: ”Siksi myös Jeesus kärsi ja kuoli kaupunginportin ulkopuolella” (Hepr. 13: 12).

”Hän tulee ja ottaa nuo viljelijät hengiltä ja antaa viinitarhansa toisille” (kts. Matt. 21: 41, 43) heijastaa varhaisen kirkon ajatusta, että Jumalan valtakunta annetaan Israelilta kirkolle. Markuksen huomio voi kuitenkin olla kapeampi, hänen huomionsa on enemmän Israelin kansan johtohenkilöissä. Matteus ja Luukas näkevät asian vuoden 70 Jerusalemin tuhon jälkeisessä ajassa, jossa kaupungin tuho vahvisti näkemystä siitä, että pakanat tulevat israelilaisten sijaan. Markuksen mainitsema ”toisille” ei välttämättä tarkoita pakanoita. Markuksen evankeliumi on kirjoitettu ennen Jerusalemin tuhoa vuonna 70.

Teksti ”kulmakivistä” on lainaus Psalmeista (118: 22 – 23). Se voi olla perustuksessa oleva kulmakivi, jonka varaan rakennus on tehty, tai sitten se voi olla kaaren keskimäinen kivi, joka yhdisti rakennuksen yhteen. Uudessa testamentissa on useita mainintoja siitä, että Jeesus on tämä kulmakivi (esim. Ap.t. 4: 11). Psalmin lainaus osoittaa, että juutalaisten johtomiehet tekivät virheen, kun eivät vastaanottaneet Jeesusta Messiaana. Kuka tahansa, olipa hän juutalainen tai pakana, torjuessaan Kristuksen, kompastuu. Jeesus on se kulmakivi, joka yhdistää niin juutalaiset kuin pakanat yhdeksi kansaksi.

”He ymmärsivät, että Jeesus oli vertauksessaan puhunut heistä.” Usein Markuksen evankeliumissa kuulijat eivät ymmärrä vertausta (Mark. 4: 10 – 12, 33 – 34). Nyt kuulijat ymmärsivät vertauksen. Tämä tapahtuu Markuksen evankeliumissa silloin, kun kuulijat ymmärsivät tulleen vedetyksi nenästä.